

Θουκυδίδου, *Ιστορία*, Β, 37, 1 (μτφρ. Ι. Θ. Κακριδή).

Ερώτηση:

Τι είναι η δημοκρατία, σύμφωνα με τον Περικλή, όπως παραθέτει τη σκέψη του ο Θουκυδίδης;

Παράθεμα 7

Ο θεσμός της μισθοφορίας

«Ο Θουκυδίδης χαρακτηρίζει αριστοκρατικό κατά κάποιον τρόπο το καθεστώς του Περικλή, και μόνο κατ' όνομα δημοκρατία, αφού στην πραγματικότητα την εξουσία είχε ο πρώτος άντρας· πολλοί άλλοι ιστορικοί λένε ότι από αυτόν ο λαός συνήθισε - κακώς- στους κλήρους, τα θεωρικά και τους μισθούς, και λόγω αυτού του τρόπου διακυβέρνησης στράφηκε στην πολυτέλεια και την ακολασία, ενώ ως τότε ήταν συνετός και εργατικός. Τα ίδια τα γεγονότα δείχνουν την αιτία αυτής της μεταβολής. Στην αρχή, όπως έχει ήδη ειπωθεί, ο Περικλής θέλοντας να αντισταθμίσει τη δόξα του Κίμωνα, κολάκευε το λαό για να τον κερδίσει. Δεν είχε όμως πλούτο και χρήματα, με τα οποία ο Κίμων αναλάμβανε το καθημερινό γεύμα των φτωχών Αθηναίων και έντυνε τους ηλικιωμένους. Ο Κίμων επίσης είχε βγάλει τους φράχτες από τα κτήματά του, για να μπορεί όποιος θέλει να παίρνει λαχανικά. Έτσι, ο Περικλής, βλέποντας ότι ο αντίπαλός του υπερτερούσε, στράφηκε στη διανομή του δημόσιου χρήματος, όπως τον συμβούλευε ο Δαμωνίδης από την Οίη· έτσι εξιστορεί τα πράγματα ο Αριστοτέλης. Και σύντομα, έχοντας πάρει με το μέρος του το λαό με τα θεωρικά, τους δικαστικούς μισθούς και τις υπόλοιπες μισθοφορίες και χορηγίες, τον μεταχειριζόταν όπως ήθελε εναντίον της Βουλής του Αρείου Πάγου, στην οποία ο ίδιος δεν ήταν μέλος, αφού ποτέ δεν είχε κληρωθεί άρχοντας, ούτε θεσμοθέτης, ούτε βασιλιάς, ούτε πολέμαρχος. Διότι τα αξιώματα αυτά ήταν κληρωτά από πολύ παλιά, και με αυτά, όσοι περνούσαν με επιτυχία τη δοκιμασία, γίνονταν μέλη του Αρείου Πάγου. Όταν ο Περικλής έγινε ισχυρός, παρακίνησε το λαό σε εξεγέρσεις κατά της Βουλής του Αρείου Πάγου, η οποία έτσι, με τη βοήθεια και του Εφιάλτη, έχασε τις περισσότερες δικαστικές της δικαιοδοσίες, ενώ ο Κίμων οστρακίστηκε ως φιλολάκων και εχθρός του λαού».

Πλούταρχος, Περικλής, 9, από το βιβλίο της Claude Mosse
Οι θεσμοί στην κλασική Ελλάδα, μτφρ. Μαρία Παπαηλιάδη.

Ερώτηση:

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και το παράθεμα 7, να αναφερθείτε στα μέτρα του Περικλή που συνέβαλαν στην ενδυνάμωση των δημοκρατικών θεσμών.

Παράθεμα 8

Η θέση των μετοίκων

«Οι μέτοικοι ήταν μη πολίτες που «άλλαξαν κατοικία» (αυτή είναι η κυριολεκτική σημασία του όρου μέτοικοι), παίρνοντας επίσημη άδεια παραμονής στο άστυ. Φυσικά, οποιοσδήποτε ξένος έμπορος ήταν ελεύθερος να μεταφέρει φορτίο εμπορευμάτων στο λιμάνι του Πειραιά, πληρώνοντας τα κανονικά λιμενικά τέλη, και να εξάγει από την Αθήνα οτιδήποτε έπαιρνε σε αντάλλαγμα. Η διαφοροποίηση των μετοίκων έγκειται στο ότι ήταν επίσημα καταχωρισμένοι ως μόνιμοι κάτοικοι της Αθήνας ή του Πειραιά. Με την καταχώρισή τους αυτή δεν αποκτούσαν κανένα

πολιτικό δικαίωμα. Δεν είχαν ψήφο στην Εκκλησία του Δήμου ούτε δικαίωμα γαιοκτησίας, όπως είχαν οι πολίτες, εκτός αν τους δινόταν ειδική άδεια - στα δικαστήρια δεν μπορούσαν να εμφανιστούν οι ίδιοι, αλλά έπρεπε να αντιπροσωπεύονται από κάποιον πολίτη. Πλήρωναν έναν ετήσιο φόρο, όχι ιδιαίτερα επαχθή, είχαν υποχρέωση στρατιωτικής θητείας, αν και ίσως τις περισσότερες φορές υπηρετούσαν ως εφεδρικοί στην άμυνα της πόλης».

A. Andrewes, *Αρχαία Ελληνική Κοινωνία*.

Ερώτηση:

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και το παραπάνω απόσπασμα, να αναφερθείτε στις διαφορές ως προς τα δικαιώματα ανάμεσα σε ένα μέτοικο και έναν Αθηναίο πολίτη.

► Ο Φίλιππος Β΄ και η ένωση των Ελλήνων:

Παράθεμα 1

Το συνέδριο της Κορίνθου

«Όταν ο Φρύνιχος ήταν άρχοντας στην Αθήνα [...] ο βασιλιάς Φίλιππος, έχοντας πάρει θάρρος από τη νίκη στη Χαιρώνεια και από τον τρόπο που είχε προκαλέσει στις λαμπρότερες πόλεις, θέλησε να γίνει κύριος ολόκληρης της Ελλάδας. Πρώτα άφησε να διαδοθεί η φήμη ότι ήθελε να κάνει πόλεμο στον Πέρση βασιλιά, για να πάρει εκδίκηση για τους Έλληνες για τις ιεροσυλίες που είχαν διαπράξει οι βάρβαροι στους ναούς των Ελλήνων· αυτό του προσέφερε την εκτίμηση των Ελλήνων. Τόσο στις δημόσιες εμφανίσεις του όσο και στις ιδιωτικές του συναντήσεις εμφανιζόταν γεμάτος γλυκύτητα και καλοσύνη προς όλους. Πρότεινε σε κάθε πόλη να κάνει μαζί του διάσκεψη με θέμα τα κοινά τους προβλήματα. Η διάσκεψη αυτή έγινε στην Κόρινθο, και εκεί ο Φίλιππος πρότεινε να κηρύξουν πόλεμο στο Μεγάλο Βασιλιά, πράγμα που γέννησε μεγάλες ελπίδες σε όλους τους παρευρισκόμενους. Οι Έλληνες εμπιστεύτηκαν στο Φίλιππο την ηγεμονία της Ελλάδας· έχοντας αποκτήσει απεριόριστη εξουσία, προετοίμασε με μεγάλη φροντίδα την εκστρατεία του εναντίον του Βασιλιά· συγχρόνως όρισε με πόσα στρατεύματα θα έπρεπε να συμβάλει η κάθε πόλη στην εκστρατεία».

Διόδωρος, XVI, 89,

Από το βιβλίο της Claude Mosse, *Οι θεσμοί στην κλασική Ελλάδα*,
μτφρ. Μαρία Παπαηλιάδη, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2000, σ. 193.

Ερώτηση:

Με βάση το παράθεμα 1 και τις ιστορικές σας γνώσεις, να καταγράψετε τις προτάσεις του Φιλίππου στο συνέδριο των ελληνικών πόλεων στην Κόρινθο καθώς και τον τρόπο αντιμετώπισής τους.

► Το έργο του Μ. Αλεξάνδρου:

Παράθεμα 1

Το πολιτισμικό έργο του Αλέξανδρου

«Ο Αλέξανδρος, όταν έφθασε στην Τροία, θυσίασε προς τιμή της Αθηνάς, της προστάτισας της πόλης και αφιέρωσε την πανοπλία του στο ναό. Πήρε δε από εκεί μερικά από τα ιερά όπλα που σώζονταν από την εποχή του Τρωικού πολέμου. Και λέγουν ότι οι υπασπιστές του κρατούσαν αυτά τα όπλα μπροστά του σ' όλες τις

μάχες... Και ο ίδιος ο Αλέξανδρος στεφάνωσε τον τάφο του Αχιλλέα... Και όπως λέγεται μακάρισε τον ήρωα, επειδή του έτυχε να έχει τον Όμηρο ως υμνητή του και να διατηρηθεί η μνήμη του στους αιώνες».

Αρριανός, *Αλεξάνδρου Ανάβασις*, 1, 11,7-12,1.

Ερώτηση:

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και το παράθεμα 1, να αναφερθείτε στο ρόλο που διαδραματίζει η ελληνική παιδεία στο έργο του Μ. Αλέξανδρου.

Παράθεμα 2

Οι ηγετικές ικανότητες του Αλέξανδρου

«Μια προσεκτική εξέταση των πράξεων του Αλέξανδρου δείχνει ότι προσπάθησε μόνο να συνενώσει στην κυριαρχία της αυτοκρατορίας δύο λαούς (και κυρίως δύο αριστοκρατίες), τους Μακεδόνες και τους Ιρανοί. Ένα τέτοιο σχέδιο παραμένει ιδιαίτερα τολμηρό: ακόμα κι αν η ένταξη μη Μακεδόνων μεταξύ των εταίρων (σημ. Μακεδόνες αριστοκράτες) είναι προγενέστεροι του Αλέξανδρου, και οι γάμοι ανάμεσα σε Πέρσες και μη Πέρσες μαρτυρούνται και στην περσική αυτοκρατορία, ο Αλέξανδρος όμως αναπτύσσει αυτές τις δύο πρακτικές με πολύ γοργό ρυθμό, χωρίς να διστάζει να τις επιβάλλει σε απρόθυμους υπηκόους. Η ιδέα να διοικήσει την αυτοκρατορία του με μια μεικτή τάξη αποτελεί εξαίρεση στην ιστορία».

Pierre Carlier, *Ο ελληνικός κόσμος τον 4ο π.Χ. αιώνα μέχρι το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου*, μτφρ. Μ. Στεφάνου.

Ερώτηση:

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και το παράθεμα 2, να αναφερθείτε στο πολιτικό σχέδιο που ήθελε να εφαρμόσει ο Αλέξανδρος.

► Ο πολιτισμός:

Παράθεμα 1

Ο Ξενοφών στον «Οικονομικό» του λέγει:

«Οι ταπεινές μονότονες χειρωνακτικές εργασίες έχουν κακή φήμη στις πολιτισμένες κοινωνίες και όχι άδικα. Διότι είναι η καταστροφή του σώματος όλων όσων ασχολούνται με αυτές, εργατών και επιστατών, που είναι υποχρεωμένοι να παραμένουν σε στάση καθισμένου ανθρώπου ή στο σκοτάδι, ή να γονατίζουν ολόκληρες μέρες μπροστά στο καμίνι. Παράλληλη με τον φυσικό εκνευρισμό επέρχεται η εξασθένηση της ψυχής, ενώ ο χρόνος που απαιτούν αυτές οι ταπεινές μηχανικές εργασίες από εκείνους που ασχολούνται με αυτές, δεν τους αφήνει τον καιρό να αφοσιωθούν στις απαιτήσεις της φιλίας και της πολιτείας».

Ξενοφών, *Οικονομικός*, Δ, 2.

Ερωτήσεις:

Αφού μελετήσετε προσεκτικά το παραπάνω κείμενο και όσα σχετικά αναφέρει το σχολικό σας εγχειρίδιο:

α. Να αναφέρετε ποιοι ήταν εκείνοι που ανέλαβαν σταδιακά τις περισσότερες χειρωνακτικές ή μισθωτές εργασίες στην αρχαία Αθήνα.

β. Να εξηγήσετε γιατί συνέβη αυτό.

γ. Να συσχετίσετε τις απόψεις αυτές με ανάλογες αντιλήψεις άλλων εποχών.